

Muutosprosessi näkyväksi

Mikko Malkavaara & Minna Valtonen (toim.)

Uusi elämisen kulttuuri – muutos Tampereella. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 61. 229 s. 2019.

Tampereen seurakunnissa toteutettu seurakuntarakenteen uudistus johdatti myös seurakunnan toimintakulttuurin muutokseen. Uudet linjaukset nostivat keskiöön avoimen vuorovaikutuksen, toimintaympäristön ymmärtämisen, seurakuntalaisten kohtaamisen ja yhdessä tekemisen. Tätä muutosprosessia on tutkittu Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Kirkon tutkimuskeskuksen 2017–2019 toteuttamassa Case Tampere -tutkimuksessa. Tutkimus kuvaa ja analysoi hallinnon, rakenteiden ja johtamiskulttuurin uudistumista sekä seurakunnassa toteutettuja ruohonjuuritason toimintoja, kokeiluja ja hankkeita.

Kirjan ensimmäisessä osassa Mikko Malkavaara taustoittaa ja kuvaa perusteellisesti seurakuntarakenteen ja toimintakulttuurin muutosta. Kuvaus tuo esille sen, miten pitkä ja monipolvinen prosessi raskaaksi käyneen ja monimutkaisen seurakunnan hallintorakenteen uudistaminen on. Uudistamisen tavoitteena oli vapauttaa voimavaroja enemmän paikalliseen toimintaan, ihmisten kohtaamiseen ja seurakuntalaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämiseen. Uusi toimintakulttuuri keskittyy avoimuuden ja luottamuksen vahvistamiseen sekä paikallisten pienyhteisöjen rakentamiseen. Prosessin toteuttaminen vaati esimiesten ja työntekijöiden valmentamista uuteen ajatteluun. Keskeistä siinä on kokeileva työote sekä tasavertainen kumppanuus eri toimijoiden kesken.

Kirjan toinen osa kuvaa uutta toimintakulttuuria vahvistavia hankkeita ja uusien alkujen kokeiluja. Tutkimukseen valikoitui mukaan 24 erilaista hanketta tai toimintaa. Niiden yhteisinä periaatteina ovat ”ihmisten kanssa”, ”vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa” ja ”pienet idut kunniaan”. Tutki-

muksen pääasiallisena aineistona ovat olleet työntekijöiden ja vapaaehtoisten haastattelut.

Esitellyt hankkeet on teemoiteltu viiteen ryhmään: 1) Jumalanpalvelusyhenteisön ympärille rakentuva ja spiritualiteettia vahvistava toiminta, 2) Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen ja vapaaehtoisten vastuulla oleva toiminta, 3) Lähiverkostot, avoimet kohtaamispaikat ja ”olohuoneet”, 4) Ruokahävikin vähentäminen, ruoka-apu ja yhteisölliset ruokailut sekä 5) Maahanmuuttajien kotoutuminen, kulttuurien välinen kohtaaminen, uskontodialogi. Lyhyet esitelyt avaavat kunkin toiminnan periaatteita, sisältöä ja eri toimijoiden rooleja.

Uusi toimintakulttuuri vaatii seurakunnan työntekijöiltä uudenlaista osaamista. Minna Valtonen analysoi artikkelissaan yhteisöllisen työotteen vaatimaa osaamista ja ammattitaitoa. Työntekijällä tulee olla valmiuksia toimia seurakuntalaisten valmentajana ja toiminnan mahdollistajana. Tämän rinnalla ja joskus myös jännitteisenä on toiminnan johtamisen ja koordinoinnin rooli. Useiden toimijoiden yhteistyöhankkeissa sielunhoidollinen ja hengellinen osaaminen näyttäytyivät taitona tarpeen mukaan pitää hengellisissä asioissa matalaa profilia ja sanoittaa hengellisyyttä toimintaympäristössä ymmärrettävällä kielellä. Työntekijöiden jalkautuminen alueille vaatii kykyä aistia ympäristöstä tulevia viestejä ja käydä avoimeen vuoropuheluun ihmisten kanssa.

Veli-Matti Salminen käsittelee artikkelissaan vapaaehtoisten kokemuksia ja erilaisia rooleja yhteisöllisessä työssä. Useissa tutkimuskohteena olleissa toiminnoissa oli jo ennestään ollut mukana vapaaehtoisia. Uuden toimintakulttuurin tuoma muutos oli se, että nyt heitä otettiin kumppaneiksi jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Perinteisten käytännön toimintaan ja ihmisten kohtaamiseen liittyvien tehtävien lisäksi joissakin hankkeissa vapaaehtoisilla oli laajat valtuudet toiminnan kehittämisessä ja käytännön organisoimisessa. Osassa toiminnoista vapaaehtoisten osallisuus oli yhteen tulemista ja vertaistuen jakamista tai omien erityistaitojen hyödyntämistä. Esille nousi se, että toimiva yhteistyö työntekijöiden ja vapaaehtoisten kesken vaatii säännöllisiä keskusteluja käytännön toiminnasta ja vapaaehtoisen erilaisista rooleista, jakamisesta sekä ammatillisuuden ja vapaaehtoisuuden rajoista.

Marjo Katisko nostaa artikkelissaan esille maahanmuuttotyössä toteutuvaa julkisen sektorin ja seurakuntien välistä yhteistyötä. Lisäksi hän tarkastelee vastavuoroisuuden merkitystä ihmisten ja perheiden yhteisöihin liittymisessä. Vastavuoroisuus tulee esille vastaanottokeskuksen työntekijöiden, asukkaiden ja vapaaehtoisten toinen toisiltaan oppimisessa. Yhteisöllisessä

toiminnassa kaikki osapuolet ovat ”saajia” ja ”antajia”. Toimintaan varattu fyysinen tila luo parhaimmillaan turvallisen yhdessä elämisen tilan, jossa ihmiset tulevat kohdatuiksi ja voivat toimia yhteisönsä hyväksi.

Sami Ritokoski tarkastelee vertaismenetelmien merkitystä työn kehittämisessä. Useissa Tampereen kokeiluissa hyödynnettiin vertaisoppimista ja -kehittämistä tutustumalla toisaalla toteutettuihin hyviin käytänteisiin. Eri-laisista toimintamalleista käytiin vuoropuhelua, jaettiin kokemuksia, annettiin palautetta ja tuotettiin yhdessä uusia ideoita. Vertaiskehittäminen tarjoaa mahdollisuuden soveltaa muilta oppimaansa omaan työympäristöön. Parhaimmillaan se tuottaa sekä henkilökohtaisia ammatillisia että yhteisöllisiä kehityshyppyjä.

Kirja avaa seurakunnan toiminnan uudistamisen haasteita ja mahdollisuuksia. Se soveltuu sekä seurakuntien hallinnossa mukana oleville että diakonian, kasvatuksen ja jumalanpalveluselämän käytännön kehittäjille. Artikkelimuotoisena teoksena siitä on mahdollista valita itseä kiinnostavat osiot. Muutosprosessista tehty kuvaus ja yhteisöllisten kokeilujen tutkimus on merkittävä avaus sille, miten tutkimuksellinen ote voi hyödyttää seurakunnan kehittämistä. Tutkimukseen osallistuminen kertoo tamperelaisten rohkeudesta jakaa kohdattuja haasteita ja onnistumisia toisillekin opiksi.

Kirja tuo esille yhteisöllisten prosessien vaikeutta, mutta myös yhdessä tekemisen hedelmällisyyttä. Yhteisöllisistä kokeiluista välittyy innostus. Se korostaa sitä, ettei toimintakulttuurin muuttamisessa riitä hyvin laaditut strategiat, vaan ennen kaikkea tarvitaan uudenlaista ymmärrystä seurakunnan elämästä ja ihmisten arjen todellisuudesta. Aivan oleellista prosessissa on ollut seurakuntalaisten kuuleminen, heidän kanssaan yhdessä tekeminen ja rohkeus kokeilla uutta. Sen myötä on voitu kulkea askel kohti seurakuntien visiota: ”Tamperelaisen on mahdollista olla kristitty itselleen merkityksellisellä tavalla.”

Päivi Thitz